

H. AARMA

RAHVA HEAOLU KASV NELJAKÜMNE NÕUKOGUDE AASTA JOOKSUL

Esitanud K. Habicht

Nõukogude võimu taaskehtestamine Eestis 1940. aastal ja kapitalistliku tootmisviisi asendamine sotsialistlikuga olid eelduseks rahvamajanduse kiirele arendamisele ja rahva heaolu tõusule. Tänu teiste liiduvabariikide kogemustele laabusid sotsialistlikud ümberkorraldused, juba esimese aastaga saavutati majanduselus häid tulemusi. Tööstusettevõtete täie võimsusega töölerakendamine ja ehitustegevuse laiendamine andis tööd tuhandetele töötatöölisele, ligi 53 000 sulast ja väikemaapidajat said maad. Juba 1940. aasta sügiseks oli tööpuudus likvideeritud.

Tõusuteele asunud rahvamajandusele lõi ränki haavu fašistlik okupatsioon, sõjategevuses hävis suur osa rahva rikkusest. Esimestel sõjajärgsetel aastatel tuli seepärast kulutada palju jõudu rahvamajanduse taaskorraldamisele ja sõjapurustuste likvideerimisele. Esimesed sammud olid rasked. Peamiseks takistuseks majanduse arendamisel oli äärmine puudus energeetilistest võimsustest. Näiteks põllumajanduses oli tol ajal raske käsitsitöö valitsev, ka teistes rahvamajandusharudes oli tehnilise varustatuse tase madal. Sellele, samuti energiamajanduse korraldamisele tuligi pöörata esmane tähelepanu. Tootmisvahendite ja elektrienergia tootmise kasv avas võimalused tootmist laiendada, lõi eeldused mehhaniseerimiseks ja automatiseerimiseks. Selle tulemusena paranesid töötajate töötingimused.

Tööstuse, põllumajanduse ja teiste rahvamajandusharude arenedes suurenes kiiresti töökohtade arv. 1978. aastal töötas meie vabariigi rahvamajanduses tööliste ja teenistujatena 682 300 inimest, s. o. 3,9 korda rohkem kui 1940. aastal. 1976. aastal ulatus tööhõive üle 94%, juba aastaid tuleb arvestada äärmiselt piiratud tööjõuressurssidega. Meenutuseks: tööpuuduse tõttu oli kodanlikus Eestis abielus naisel isegi keelatud töötada riigiasutuses või -ettevõttes, kui riigiasutuste süsteemis töötas ka tema mees.

Edusammudega ühiskondliku tootmise alal on kaasnenud rahva elujärje paranemine. On kasvanud rahvatulu maht, sellest aga oleneb otseselt rahva heaolu, sest valdav osa rahvatulust suunatakse inimeste vajaduste rahuldamiseks. Käesoleval, 10. viisaastakul on rahvatulu kasutamise sotsiaalne suunitlus eriti ilmne. Eeskätt väljendub see tarbimisfondide osakaalu tõusus — näiteks 1978. aastal moodustasid tarbimisfondid, s. o. elanike isiklike vajaduste rahuldamiseks ja mittetootlike rahvamajandusharude ülalpidamiseks kulutatud vahendid, vabariigis kasutatud rahvatulust 79,6%.

Rahva materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste täielikum rahuldamine, mis on meie majanduspoliitika kõrgeim eesmärk, on samal ajal tootmise kasvu ja selle efektiivsuse tõusu eeldus. Ühiskonna progressi tähtsaim tingimus on lõppkokkuvõttes tootlike jõudude arenemine, ühis-

kondliku tööviljakuse kasv. Ainult sellele toetudes on võimalik suurendada töötajate sissetulekuid ning luua materiaalne baas nende olustikulisel ja kultuurilisel teenindamise parandamiseks.

Tehnika progress muudab tööjõu taastootmise mastaape, on vaja parandada töötajate üldhariduslikku ja erialast ettevalmistust, tõsta nende kultuuritaset. Töö intensiivistumine nõuab töötajailt suuremat vaimset energiat, suuremat närvipinget. See omakorda tingib küllaldaste puhkamisvõimaluste loomist, tervishoiu arendamist. Seetõttu tuleb järjest suurem osa ühiskondlikust tööst ja ühiskonna materiaalsest vahenditest kasutada selleks, et tagada tööjõu laiendatud taastootmine, isiksuse igakülgne areng. Materiaalsed eeldused selleks loovadki tootlike jõudude arenemine, ühiskondliku tööviljakuse kasv.

Järgnevas on püütud anda ülevaade sellest, mida on meie vabariigis nõukogude võimu aastail saavutatud rahva heaolu parandamisel.

Elanike tulud

Töötasu on elanike põhiline sissetulekuallikas, tema osa nende rahaliste tulude kogumahas on olnud viimastel aastatel 68% piires. Et töö tulemuste ja tasu vahel valitseks õige suhe ning kaoksid põhjendamatu erinevused töötasu määrades, täiustatakse NSV Liidus perioodiliselt palgakorraldust. Näiteks 9. viisaastakul tõsteti minimaalpalka ning keskmise-palgaliste tööliste ja teenistujate tariifimäärasid ja ametipalku materiaalse tootmise harudes. Suurenes ka õpetajate, arstide ja koolieelsete lasteasutuste kasvatajate palk. Mitmete töötajaskategooriate palgalt lõpetati maksude võtmine või vähendati neid. Käesoleval viisaastakul sama-suunaline tegevus jätkub. Praeguseks on lõpetatud tööliste ja teenistujate minimaalpalga tõstmine kõigis rahvamajandusharudes kuni 70 rublani kuus. 1979. aastal jõuti lõpule mittetootmisharude keskmisepalgaliste töötajate palgamäärade ja ametipalkade reguleerimisega. Palku on tõstetud ka üksikutes tööstusharudes või töötajate kategooriaal.

Ka Eesti NSV-s on tööliste ja teenistujate palk järjekindlalt kasvanud. Kui 1940. aastal oli keskmine kuutöötasu 32,2 ja 1945. aastal 40,9 rubla, siis 1978 ulatus see juba 176 rublani. 9—21% kõrgem on töötasu materiaalse tootmise harudes — tööstuses, transpordis ja ehituses, üheski rahvamajandusharus ei ole see aga alla 100 rubla kuus. Asjaolu, et meie vabariigis on tööjõuressursid praktiliselt ammendatud, on kaasa toonud rahvamajanduse intensiivistamise kõrgema tempo ja sellest tulenevalt ka mõnevõrra kõrgema keskmise kuupalga kui NSV Liidus tervikuna.

Kolhoosnike töötasu oli sõjajärgsetel aastatel tunduvalt madalam riikliku sektori töötajate omast. Partei ja valitsuse abinõud majanduspoliitika vallas (kokkuostuhindade tõstmine, masina-traktorijaamade reorganiseerimine jms.) suurendasid kolhoosnike huvi ühiskondliku tootmise arendamise vastu, mille tulemusena ka nende tulud, eelkõige töötasu on väga kiiresti tõusnud.

1950. aastate teisel poolel hakkasid Eesti kolhoosid rakendama ulatuslikumalt rahalist töötasu. Kui rahatasu erikaal 1950. aastal moodustas vaid 24%, siis 1964. aastal maksti kolhoosnikele juba 98% töötasust rahas. Mõõdunud viisaastakul tõusis kolhoosnike töötasu 35%, s. o. 17% võrra rohkem kui tööliste ja teenistujate keskmine palk, ja võrdsustus sel viisil viimasega. 1975. aastal teenisid kolhoosnikud keskmiselt 170 rubla kuus (s. o. 10 rubla võrra rohkem kui töölistel ja teenistujad), 1978. aastal ulatus kuutöötasu juba 193,3 rublani (1977. aastal oli vabariigis vaid 3 kolhoosi ja 3 sovhoosi, kus see oli alla 140 rubla). Seega,

kui mitmes liiduvabariigis ja ka üleliidulises ulatuses seisab kolhoosnikute ja sovhoositöötajate töötasu võrdsustamine veel ees, siis meil jõuti selleni juba seitsmekümnendail aastail.

Kõik Nõukogudemaa kodanikud saavad palgale lisaks ühiskonnalt mitmesuguseid reaalseid hüvesid. Ühiskondlike tarbimisfondide osatähtsuse suurenemine elanike vajaduste rahuldamisel on meie ühiskonnas seaduspärane. Eestis läheb praegu ühiskondlike tarbimisfondide moodustamiseks ümmarguselt 23% kasutatud rahvatulust. 9. viisaastakul tõseti nende vahendite arvel pensionimäärasid, seati sisse lasteabiraha väikese sissetulekuga perekondadele, kõrgendati üliõpilaste stipendiume keskmiselt 25% ja keskeriõppeasutuste õpilaste stipendiume 50%. 10. viisaastakul suurendati mitmetes tervishoiuasutustes ning vanade- ja invaliididekodudes toidu ja ravimite kulunorme. 1978. aasta 1. septembrist saavad üldhariduskoolide esimeste klasside õpilased õpikuid tasuta.

1978. aastal moodustasid NSV Liidus kulutused ühe õppija kohta aastas keskmiselt üldhariduskoolides üle 180 rbl., keskeriõppeasutustes 670 rbl., kõrgkoolides üle 1000 rbl. Ühe lapse ülalpidamiseks lastesõimes kulub aastas üle 550 rbl., lasteaias üle 470 rbl., kusjuures 80% neist kulutustest kannab riik. Ühe haige ülalpidamine haiglas maksab üle 9 rbl. päevas.

1978. aastal ulatus ühiskondlike tarbimisfondide maht Eestis 754,7 miljoni rublani. Kui arvestada kõiki väljamakseid ja soodustusi, siis oli sel aastal tööliste ja teenistujate keskmine kuusissetulek 244 rubla, millest 72% moodustas palk ning 28% väljamaksed ja soodustused ühiskondlikest tarbimisfondidest. Ühe elaniku kohta arvestatuna moodustasid viimased keskmiselt 43 rubla kuus. Siit selgub ilmekalt, kui suurt osa etendavad meie maal ühiskondlikud tarbimisfondid elanike reaaltulude tõstmisel ja vajaduste rahuldamisel ning kuidas kajastub nende osakaalu suurenemine elanike reaaltuludes.

Ühiskondlikest tarbimisfondidest tehtud väljamaksetest ja soodustustest on viimastel aastatel kõige kiiremini kasvanud sotsiaalkindlustus-, sealhulgas pensionisummad. Elanikkonna rahaliste sissetulekute hulgas on need palga järel teisel kohal. Meenutagem, et kodanlikus Eestis said pensioni põhiliselt endised riigiametnikud. 1928. aastal loodud haigekassad osutasid haiguse puhul abi ainult oma liikmetele (selleks maksid töötajad 2—3% palgast osamaksu). Suurt osa põllumajanduses, teeniduses jm. töötajaid sotsiaalkindlustus ei hõlmanud. Tööliste ja teenistujate riiklik sotsiaalkindlustus seati sisse 1940. aastal.

Pikemat aega oli olulisi erinevusi tööliste-teenistujate ja kolhoosnikute sotsiaalkindlustuse vahel. Nimelt maksti viimastele pensioni kolhooside fondist, see abi polnud aga suur ega hõlmanud kõiki kolhoosnikuid. Olukord muutus põhjalikult pärast kolhoosiliikmetele pensionide ja abirahade maksmise seaduse vastuvõtmist 1964. aastal. Käesoleval viisaastakul on jätkatud kolhoosnikute ning tööliste ja teenistujate sotsiaalhoolduse lähendamist. Sotsiaalkindlustuse arenemise mastaape iseloomustab pensionisaajate arvu kasv: pensionäre oli 1978. aastal 315 000, s. o. 2,2 korda rohkem kui 1960. aastal.

Seega aitavad ühiskondlikud tarbimisfondid meie ühiskonnas kaasa erinevate sotsiaalsete gruppide tulude ja tarbimise lähendamisele, hariduse, arstiabi, kultuuri jt. valdkondades aga tagavad teenuseid võrdselt kõigile ühiskonnaliikmetele.

Töötasu suurenemise, aga ka isiklikest abimajapidamistest loobumise tõttu on elanikkonna kogutuludes pidevalt vähenenud abimajapidamistest saadavate tulude osa: kui 1960. aastal moodustasid rahalised tulud põllumajandussaaduste müügist 8,1%, siis olid need 1978. aastal 5%.

Materiaalsete vajaduste rahuldamine

Jaekaubakäive on üks olulisemaid rahva heaolu näitajaid, sest kaubanduse kaudu saab elanikkond põhilise osa vajalikest toidu- ja tööstuskaupadest. Meie vabariigis iseloomustavad jaekaubakäivet kiire ja järjekindel kasv ning kvalitatiivsed nihked selle struktuuris. 1978. aastal ostis iga Eesti NSV elanik kaupu kokku 1343 rubla eest (sealhulgas toidukaupu 680 ja tööstuskaupu 663 rubla eest), s. o. 8 korda rohkem (võrreldavais hindades) kui 1940. aastal. Elatustaseme paranemist kinnitab ka fakt, et kokkuvõttes oli tööstuskaupade müügi kasv kiirem kui toidukaupade müügi kasv, mille tulemusena 1978. aastal moodustasid tööstuskaupad juba ligemale poole (49,4%) jaekaubakäibe kogumahust.

Maatöötajate rahaliste tulude suurenemine on soodustanud kaubalis-rahaliste suhete arenemist ja kiirendanud kaubakäivet maal. Seetõttu on ka vähenenud vahe kaubakäibe mahus: 1960. aastal oli see linnalistes asulates ühe inimese kohta 3,5, 1978. aastal 2,7 korda suurem kui maal. Esinev vahe tuleneb sellest, et osa kaupu ostavad maaelanikud linnast, kus valik on rikkalikum. Vaatlused kinnitavad, et näiteks tööstuskaupadest ostavad maaelanikud linnakauplustest üle 38%.

Olulised kvalitatiivsed nihked on toimunud ka tarbimise struktuuris. Toiduainete tarbimise osas läheneb meie vabariigi elanikkond NSV Liidu Meditsiiniakadeemia poolt soovitatud tervisliku toitumise normidele; viimastele vastab ka tarbitud toiduainete keskmine kalorsus. 1978. aastal tuli ühe inimese kohta liha ja lihasaadusi 84, piima ja piimasaadusi 455, kala ja kalasaadusi 25,3, suhkrut 44,8, taimeõli 9,8, kartulit 124, köögivilja 64 ja teraviljasaadusi (leib, sai, jahu, tangud jms.) 96 kg, mune 282 tükki. Võrdluseks: kodanlikus Eestis oli majanduse kõrgeastail, s. o. enne 1929. aasta maailmakriisi, aastane lihatarbimus ühe elaniku kohta 60 kg piires, 1938. aastal vaid 48,8 kg; munade ja suhkrut tarbimise kõrgtase oli vastavalt 95 tk. (1938. aastal) ja 27,2 kg (1930. aastal), kala tarbiti 1931—1939 keskmiselt 20 kg. Praegu seisab probleem toitumise struktuuris: meie toit sisaldab ülemäära rasvu ja süsivesikuid, vähe aga tarbitakse valke jm. inimorganismile vajalikke aineid sisaldavaid tooteid (puu- ja juurvilja, juustu, kohupiima, loomaliha). Olulised nihked on selles osas toimunud sotsiaalsete gruppide vahel: kümnekond aastat tagasi tarbisid kolhoosnikud liha, piima ja mune tunduvalt rohkem kui töölised ja teenistujad, käesoleva viisaastaku alguseks on see aga ühtlustunud.

Ilmekaim näitaja, mis iseloomustab elanikkonna materiaalsel heaolu ja kultuuritaset, on suurenev nõudmine kultuuri- ja majapidamiskaupade järele — selline nõudmine tekib siis, kui on rahuldatud esmasvajadused. Kuid elanike tulude suurenedes ei suurene üksnes nõudmised üldse, vaid oluliseks muutub kaupade sortiment ja kvaliteet. Selles osas paraku ei rahulda pakkumine veel nõudmist täielikult. Mitmetel põhjustel on varustamises aeg-ajalt tekkinud häireid, millele on tähelepanu juhitud ka NLKP Keskkomitee pleenumitel. Näiteks rõhutati 1979. aasta novembripleenumil, et kõrgeväertuslike toiduainete tootmine küllaldaselt hulgal ja laias sortimendis ning häireteta varustamine on tähtsamaid ülesandeid, mis tuleneb partei kursist töötajate heaolu tõstmisel. Ka tööstuskaupadega varustamist on tarvis parandada.

Oluline koht on selles osas kaubanduse materiaalsel baasil. Kodanlikus Eestis oli suhteliselt tihe kauplustevõrk. Enamasti oli aga tegu eraettevõtjaile kuuluvate pisipoodidega, millest suur osa sõja ajal hävis. 1950. aastal oli seetõttu kauplusi tunduvalt vähem kui enne sõda, vaid toitlustusettevõtteid oli mõnevõrra rohkem. Praegune kaupluste ja toitlustusettevõtete võrk on peaaegu uuesti loodud. Ajakohaste kaupluste ehi-

tamine on kaasa toonud nende üldarvu mõningase vähenemise, samal ajal on nad varasemaist keskmiselt suuremad. Sama kehtib toitlustusettevõtete kohta. 1978. aastal oli 1000 elaniku kohta 176 m² kaubanduslikku pinda ja 89 toitlustusettevõtte istekohta.

Kaubanduse ja toitlustamise täiustamise kõrval on parandatud olme-teenindust. Selle majandusharu formeerumine ja hoogne areng algas pärast NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu 1959. ja 1962. aasta vastavate määruste vastuvõtmist. Elanike rahaliste väljaminekute hulgas moodustas teenustööde tasu 1978. aastal 8,7%. Kui varasemal aastal kasvasid elanike rahalised tulud mõningal määral kiiremini kui väljaminekud teenustööde eest, siis 10. viisaastakul võib täheldada vastupidist tendentsi.

Individuaaltellimuste alusel tehtavaid töid ja teenuseid on Eesti NSV-s ligi 400 liiki. 1978. aastal tehti teenustöid 60 milj. rubla ulatuses, ühe elaniku kohta arvestatuna 41 rubla eest. Kõige rohkem, üle 500, on juuksuri-, manikööri-, pedikööri- ja kosmeetikatöökodasid. Nende teenustööde maht ulatus 1978. aastal 5,1 milj. rublani. Üle 5 milj. rubla ulatuses osutati teenuseid veel kahe teenindusliigi — õmblus- ja tehnilise teeninduse osas. Kõige suurem töömaht — 8,2 milj. rbl. — oli rõivaste õmblemise ja paranduse töökodadel, kõige kiiremini on arenenud olme-masinate ja -aparaatide ning sõidukite remont ja tehniline hooldamine: teenustööde mahu kasv 1970—1978 vastavalt 2,9 ja 8 korda. Viimati nimetatute puhul on põhjuseks vastavate kaupade müügi suurenemine. Nii näiteks oli 1978. aasta lõpuks 1000 elaniku kohta 2248 kella, 485 raadioaparaati ja radioolat, 267 televiisorit, 161 fotoaparaati, 228 jalgratast ja mopeedi, 171 tolmuimejat, 210 õmblusmasinat, 327 külmkappi, 233 pesumasinat ja 62 sõiduautot (viimaseid 3,1 korda rohkem kui 1970. aastal). Üksnes 1976.—1978. aastal müüdi elanikkonnale 18377 uut sõiduautot.

Elatustaseme üldise kasvuga kaasnevad kvalitatiivsed muutused tarbimisvajadustes. See tingib kaubanduse ja olme-teeninduse edasiarendamise ja täiustamise, mis omakorda peab kaasa aitama töötajate vaba aja suurenemisele. Viimane aga on kutse- ja kultuuritaseme tõstmise ning igakülgselt arenenud isiksuse kujunemise tähtsamaid eeldusi.

Elamistingimuste parandamist loeb partei üheks tähtsamaks ülesandeks rahva heaolu tõstmise valdkonnas. Sellest annab tunnistust elamuehitusse suunatavate vahendite järjekindel suurenemine.

Sõda ja fašistlik okupatsioon tekitasid meie vabariigi elamufondile suurt kahju — meenutagem, et üksnes linnade elamufondist hävitati ja purustati peaaegu 60%, sealhulgas Tallinnas 47%, Narva linn oli täiesti purustatud jne. Sõjajärgsetel aastatel tuli ühe linnaelaniku kohta keskmiselt vaid 9 m² üldpinda. Esmaseks ülesandeks oli töötajate varustamine minimaalse pinnaga, et seejärel asuda elamistingimusi parandama. Olukorra tegi keeruliseks tööstuse tormiline areng ja sellega kaasnev linnaelanikkonna kiire kasv.

Soodsalt mõjustas elamuehitust NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrus 31. juulist 1957, mille kohaselt peaaegu kogu elamuehitus allutati kohalikele nõukogudele, ehitamine kontsentreeriti suurte ehitusorganisatsioonide kätte, laiendati ja tugevdati nende materiaaltehnolist baasi, juurutati progressiivseid meetodeid. Elamuehituse ulatusest kuni 1978. aastani annab ülevaate tabel 1. Et peamine eesmärk oli saada juurde võimalikult rohkem elamispinda, toimus väheväärtusliku ja vana elamufondi lammutamine väga piiratud ulatuses, mistõttu ka linnades ehitati põhiliselt vabadele territooriumidele. Käesoleval ajal, kui teravast korteripuudusest on üle saadud, on võimalik kavan-

dada suuremas ulatuses ka väheväärtusliku elamufondi lammutamist, mille tulemusena elamistingimuste paranemise kõrval muutuks kaasaegsemaks ka meie linnade ilme.

Tabel 1

Elamuehitus Eesti NSV-s (keskmiselt aastas)

	1946—1978	sealhulgas		
		1946—1960	1961—1970	1971—1978
Kapitaalmahutused elamuehitusse (võrreldavais hindades; milj. rbl.)	58	25	69	107
Ekspluatatsiooni antud üldpinda (tuh. m ²)	490	284	602	736
sealhulgas maal	156*	...	134	184
Ekspluatatsiooni antud üldpinda 1000 elaniku kohta (m ²)	398**	265***	464	518

* 1961—1978; ** 1951—1978; *** 1951—1960.

Massiline elamuehitus toimub meil riiklike vahendite arvel, kuid selle kõrval areneb ka kooperatiiv- ja individuaalelamuehitus. Seda on mõjustanud ühest küljest elanike tulude suurenemine, teisest küljest soov oma elamistingimusi kiiremini parandada; kaasa on aidanud ka riiklikud soodustused. Kooperatiivelamuehitus sai alguse 1960. aastate esimesel poolel. Mõõdunud viisaastakul valmis kooperatiivelamute üldpinda 367 000 m², mis on 4,6 korda suurem kui aastail 1961—1965. Elanikkonna kapitaalmahutused individuaalelamuehitusse ulatuvad ajavahemikul 1946—1978 176 miljoni rublani.

Kõige selle tulemusena on aastail 1951—1978 saanud uue korteri või parandanud oma elamistingimusi vanades majades 96% Eesti elanikkonnast. 1978. aasta lõpuks oli linnalistes asulates ühe elaniku kohta keskmiselt 15,8 m² ja maal 17 m² üldpinda. Elamistingimuste paranemist ei iseloomusta mitte ainult üldpinna suurenemine, vaid ka asjaolu, et kogu linnade elamufondist on 57% ehitatud viimase 18 aasta (1961—1978) jooksul.

Viimastel aastatel (1966—1978) on veerand elamuehitusest toimunud maal. Kuigi iga maaelaniku kohta tuleb üldpinda keskmiselt 1,2 m² rohkem kui linnaelaniku kohta, on elamistingimused ja elamute mugavusaste maa-asulates ikkagi kehvemad kui linnades, sest valdav elamutüüp on vana, amortiseerunud talumaja.

Maa-asustuse ümberkorraldamisega seoses on kerkinud arvukalt kolhoosi- ja sovhoosiasulaid, kus on olemas kõik tänapäevased mugavused. Nii oli 1976. aasta alguseks majandite elamufondist veevärgi ja kanalisatsiooniga varustatud rohkem kui pool (51%), keskküttega 19%, vannitubadega 33%, gaasiga 61% ja sooja veega 17%. Kui sõjajärgseil aastail polnud enamikus taludes elektrit, siis viiekümnendail aastail oli elektrifitseeritud 44% kolhoose ja 65% sovhoose. Elektrifitseerimine võimaldas maaelanikel mitte ainult petrooleumilambist vabaneda, vaid muretseda ja kasutada linnaelanikega võrdset igasuguseid elutarbelisi elektririistu.

Eelöeldust ilmneb, et inimeste elamistingimuste parandamise osas on meil palju tehtud. Kuid ka eesseisvad ülesanded on suured. Nagu märkis A. Kossõgin NLKP 25. kongressil, on elamuehituse praegune maht ja

kogemused võimaldanud hakata rakendama põhimõtet — igale perekonnale omaette korter. Kõigi perekondade elamistingimuste normaliseerimine on täiesti reaalne ülesanne.

Vaimsete ja füüsiliste vajaduste rahuldamine

Rahvamajanduse kiire arendamine ja tehniline progress on mõeldamatud kvalifitseeritud kaadrita. Sel eesmärgil on hariduselus rakendatud mitmeid meetmeid ja saavutatud küllaltki häid tulemusi (tab. 2).

Tabel 2

Õpilaste arv Eesti NSV-s (10 000 elaniku kohta)

	1940	1978
Üldhariduskoolides	1149	1478
Kutsekeskkoolides	—	60
Keskeriõppeasutustes	20	168
Kõrgkoolides	45	169

Ajavahemikul 1945—1978 on Eesti NSV rahvamajandus saanud oma õppeasutustest ühtekokku 191 777 spetsialisti, sealhulgas kutsekoolidest 8409, keskeriõppeasutustest 118 183 ja kõrgkoolidest 65 185. 1977. aastal töötas rahvamajanduses 69 000 kõrgharidusega ja 96 500 keskharidusega spetsialisti, s. o. vastavalt 14 ja 9,8 korda rohkem kui 1941. aasta algul.

Suuresti on tõusnud naiste haridustase. Kui 1934. aastal oli Eestis kõrgkoolidiplom vaid 1449 naisel, siis 1977. aastal töötas meil 38 800 kõrgharidusega naisspetsialisti — üle poole kõrgharidusega spetsialistide üldarvust.

Põllumajanduse suhteline mahajäämus teistest rahvamajandusharudest, samuti töö organiseerimise ja juhtimise uued ülesanded tingisid suure vajaduse põllumajandusspetsialistide järele. Olukorda arvestades moodustati 1951. aastal osa Tartu Riikliku Ülikooli kateedrite baasil Eesti Põllumajanduse Akadeemia. Keskeriharidusega põllumajandusspetsialiste koolitatakse praegu 14 keskeriõppeasutuses. Selle tulemusena on pilt oluliselt muutunud. Spetsialistide arv majandites suurenes ajavahemikul 1960—1977 3,8 korda. 1979. aastal omas 84% kolhooside ja sovhooside juhtkonnast — kolhooside esimehed ja nende asetäitjad, sovhooside direktorid, peaspetsialistid, agronomid, zootehnikud jt. — kõrg- või keskeriharidust. Keskastme töötajate — taimekasvatustrigadiride, loomafarmide juhatajate ja brigadiride — hulgas ulatub see protsent 61-ni.

Põllumajanduses on tekkinud mitmeid uusi erialasid, üks levinumaid nende hulgas on mehhanisaatorikutse. 1960—1978 suurenes mehhanisaatorite arv 1,8 korda, neid töötab meie majandites juba üle 24 000.

Üldhariduse arendamisel oli murranguliseks etapiks 9. viisaastak. NLKP 24. kongressil püstitatud ülesanne viia 9. viisaastakul lõpule üleminek üldisele keskharidusele põhiliselt täideti. 1975/1976. õppeaastal jätkas meil 95% 8. klassi lõpetanuist õpinguid keskkoolis, kesk-eriõppeasutuses või kutsekoolis. Õppe- ja kasvatustöö täiustamise eesmärgil võeti kasutusele õppekabinettide süsteem; 1975. aastaks oli see õppevorm evitatud kõigis linnakoolides. Üldhariduskoolides pööratakse suurt tähelepanu töökasvatusele, õpilaste kutsealasele ettevalmistusele. Keskkooliõpilastel on praegu võimalik saada kutseõpetust autojuhtimise, kauban-

duse, masinakirja, õblemise, metallitöötlemise, põllumajanduse mehhaniseerimise ja mitmetel teistel erialadel. Sel eesmärgil on rajatud tööõpetusbaase nii koolides kui ka ettevõtetes ja majandites.

Rahvahariduse ürituste hulgas on oluline koht koolieelsel kasvatusel. Pidevalt on suurenenud lasteasutuste arv; 1978. aastal käis neis 81 228 last. Ometi ei rahulda lasteasutuste võrk veel vajadusi, eriti maal. Et olukorda parandada, on majandid hakanud neid ise ehitama.

Rahva kultuuritaseme tõus väljendub eelkõige haridustaseme kaudu. Hariduse ja heaolu suurenedes mitmekesistuvad ja suurenevad kultuurivajadused, mistõttu sellekohaste asutuste ette seatakse järjest kaalukamaid nõudeid. Ühiskond annab rikkalikult vahendeid kunsti, kirjanduse, televisiooni, ringhäälingu arendamiseks, muuseumide ja raamatukogude täiendamiseks ning kultuuriasutuste materiaalse baasi rajamiseks. Üldrahvaliku kultuuri kujunemisest nõukogude võimu aastail ja selle väärtuste tarbimise massilisusest annavad tunnistust tabeli 3 andmed.

Tabel 3

Kultuuri arengu põhinäitajaid

	1940	1978
Teatrikülastajate arv (tuh.)	683	1401
Teatrikülastusi 1000 elaniku kohta	649	959
Kinokülastajate arv (milj.)	4,5*	19,9
Kinokülastusi ühe elaniku kohta	5*	14
linnades ja alevites	15*	14
maal	1*	12
Muuseumikülastajate arv (tuh.)	67	1694
Muuseumikülastusi 1000 elaniku kohta	64	1159
Raamatute ja ajakirjade arv rahvaraamatukogudes (tuh. eks.)	986	11 952
Ilmunud raamatute trükiarv (tuh. eks.)	2126**	18 474
Ilmunud raamatuid ühe elaniku kohta	2	12,6
Ajalehtede ühekordne trükiarv (tuh. eks.)	191**	1161
Ajalehtede ühekordne trükiarv 1000 elaniku kohta	181	794

* 1945. a.; ** 1940. a. II poolaasta andmed.

Vabariigi kutselised teatrid annavad igal aastal ligi 70 uuslavastust ja keskmiselt 3900 etendust. Riiklikud kontserdiorganisatsioonid korraldavad aastas keskmiselt 2100 kontserti rohkem kui 900 000 kuulajale. 9. viisaastakul toimus üle 460 statsionaarse kunstinäituse, mida külastas üle 2,2 milj. inimese. Peale selle oli võimalik vaadata umbes 600 rändnäitust.

Tähtis abinõu rahva ideoloogilis-kultuurilisel kasvatamisel on trükisõna. Meie vabariigis ilmus 1978. aastal 42 ajalehte, neist 31 eesti keeles. Igal rajoonil on oma ajaleht. 9. viisaastakul ilmus esmatrükis üle 300 eesti kirjaniku raamatu — ligi 100 proosateost, 60 luuletuskogu, üle 80 lasteraamatu ja 30 teost kirjandusteaduse ja -kriitika valdkonnast. Mitmesuguseid trükitooteid ostis üks inimene 1978. aastal keskmiselt 18,5 rubla eest, ümmarguselt pool sellest kulutati raamatute ostmiseks.

Pärast nõukogude võimu taaskehtestamist Eestis oli esmaseks ülesandeks elanikkonna tervishoiualase teenindamise parandamisel tasuta arstiabi sisseseadmine. Sõjajärgsetel aastatel on ehitatud uusi ja rekonstrueeritud olemasolevaid haiglahooneid, pidevalt on täienenud

kaader, paranenud tervishoiuasutuste varustatus meditsiiniaparatuuri ja ravimitega. Arstiteaduse arenemise, tervishoiuteeninduse paranemise ning järjest laiemalt rakendatavate profülaktiliste abinõude tulemusena on mitmed nakkushaigused (tuberkuloos, poliomüeliit jt.) likvideeritud täielikult või viidud miinimumini, pikenenud on keskmine eluiga.

Hoolitsus inimeste tervise eest nõuab suuri assigneeringuid. Kui kodanlikus Eestis 1939/1940. aastal moodustasid kulutused tervishoiule ühe inimese kohta arvestatuna 45 senti, siis käesoleval ajal ületab see summa 40 rubla. Tervishoiu alal saavutatut võib kokkuvõtlikult iseloomustada järgmiste arvudega. 1000 elaniku kohta oli arste 1940. aastal 1 ja 1978. aastal 4, keskastme meditsiinitöötajaid vastavalt 1,4 ja 10,3, haiglavoodeid 4,8 ja 11,5. Suremus 1000 elaniku kohta on vähenenud 17 inimeselt 1940. aastal 12,2 inimesele 1978. aastal, seejuures laste suremus on meil üks madalamaid maailmas — 1,6%. Keskmine eluiga kodanliku perioodiga võrreldes on pikenenud 14 aasta võrra ja ulatub käesoleval ajal 70 aastani.

Tervishoiu materiaalse baasi täiustamise peasuunaks on üld- ja eriotstarbeliste tervishoiuasutuste ratsionaalse vahekorra tagamine. Maaelanike arstiabi parandamise eesmärgil kavandatud tervishoiualase teenindamise perspektiivskeemi kohaselt peaks üldstatsionaarne ravi koonsuma rajooni keskhaiqlatesse, statsionaarne spetsialiseeritud abi aga Tallinna ja Tartu vastavatesse haiqlatesse ja dispanseritesse. Maaambulatoriume täiendatakse eriarstidega, velskri-ämmaemandapunktide ülesandeks jääb profülaktiline töö ja raviprotseduuride tegemine.

Puhkuse kestus meie maal pikeneb järjekindlalt. Täisealiste¹ tööliste ja teenistujate puhkus oli 1977. aastal keskmiselt 21,1 tööpäeva 20,5 tööpäeva vastu 1968. aastal. Sel ajavahemikul on tunduvalt suurenenud nende tööliste ja teenistujate osa, kelle puhkuse kestus on 24 tööpäeva (26,4% -lt 32,3% -le) ning märkimisväärselt vähenenud nende osa (41,2% -lt 32,1% -le), kelle puhkus kestab 15 tööpäeva.

Elanike tervise kaitses on oluline koht sanatoorsel ravil ja puhkuste otstarbekal korraldamisel. Sel eesmärgil on laiendatud sanatooriumide, puhkekodude, pioneerilaagrite, turismibaaside, kämpingute ja motellide võrku. Praegu ulatub kohtade arv sanatooriumides 3040-ni, seega on neid 5,6 korda rohkem kui 1940. aastal. Tegutseb kolm põllumajandustöötajate sanatooriumi, ehitamisel on neljas, 2000 kohaga sanatoorium Värskas. Puhkamisvõimaluste mitmekesistamiseks on organiseeritud suvila- ja aianduskooperatiive, ehitatud asutuste ja ettevõtete puhkeasutusi jms. 1978. aastal oli vabariigis 360 asutustele ja organisatsioonidele kuuluvat puhkeasutust, kus puhkas 185 600 inimest.

*

Esitatust ilmneb, et rahva heaolus on neljakümne nõukogude aasta jooksul saavutatud vaieldamatut edu. Veelgi avaramad perspektiivid aga seisavad ees. NLKP Keskkomitee peasekretär L. Brežnev oma aruandekõnes NLKP 25. kongressile märkis, et aastail 1976—1990 on meie maa kasutuses umbes kaks korda suuremad materiaalsed ja rahalised ressursid kui eelmisel viieteistkümnel aastal ja seega paremad võimalused sotsiaalsete ja majandusülesannete lahendamiseks. See käib eelkõige nõukogude inimeste elujärje, nende töö- ja olmeolude parandamise, tervishoiu, hariduse ja kultuuri tunduva progressi kohta, kõige kohta, mis aitab kaasa uue inimese kujunemisele, isiksuse igakülgele arenemisele ja sotsialistliku elulaadi täiustamisele.

¹ Alla 18-aastastele töötajatele antakse iga-aastast puhkust kestusega üks kalendrikuu.

KIRJANDUS

- Brežnev, L. Kõne NLKP Keskkomitee pleenumil 27. novembril 1979. Tallinn, 1979.
 Eestimaa Kommunistliku Partei XVII kongress. 28.—30. jaanuar 1976. Tallinn, 1976.
 Eesti NSV rahvamajandus 1977. aastal. Statistika aastaraamat. Tallinn, 1978.
 Eesti NSV rahvamajandus 1978. aastal. Statistika aastaraamat. Tallinn, 1979.
 25 aastat Nõukogude Eestit. Statistiline kogumik. Tallinn, 1965.
 Klauson, V. Rahva hüvanguks. Tallinn, 1967.
 Konstantinov, V. Tõõjõu efektiivsema kasutamise suundi. — Eesti Kommunist, 1979, nr. 7.
 NLKP XXV kongressi materjale. Tallinn, 1976.
 Põllumehe teatmik 1977. Tallinn, 1977.
 Põllumehe teatmik 1978. Tallinn, 1978.
 Põllumehe teatmik 1979. Tallinn, 1979.
 Sepre, O., Aisenstadt, L., Aarma, H., Elmi, U. Tähtsamate toiduainete tarbimine meil ja mujal. Tallinn, 1966.
 Statistilised materjalid EKP Keskkomitee aruande juurde EKP XVII kongressile. Tallinn, 1976.
 Traumatisim maal ja selle profülaktika Eesti NSV-s. Tallinn, 1976.
 Ансберг А., Тармисто В. Эстонская ССР. Экономика и культура. Таллин, 1960.
 Народное хозяйство СССР в 1978 г. Статистический ежегодник. М., 1979.
 Народное хозяйство Эстонской ССР в 1972 году. Статистический ежегодник. Таллин, 1973.

*Eesti NSV Teaduste Akadeemia
 Majanduse Instituut*

Toimetusse saabunud
 15. I 1980

X. AARMA

ПОВЫШЕНИЕ ЖИЗНЕННОГО УРОВНЯ НАСЕЛЕНИЯ ЗА СОРОК ЛЕТ СОВЕТСКОЙ ВЛАСТИ

Исследуя закономерности роста жизненного уровня трудящихся республики и факторы, обусловившие этот рост за годы существования Эстонской ССР, необходимо учитывать унаследованный низкий уровень социально-экономического развития буржуазной Эстонии и ущерб, нанесенный хозяйству республики в ходе второй мировой войны.

Приведенный в статье материал показывает, что в области повышения уровня благосостояния в республике за сорок лет Советской власти достигнуты неоспоримые успехи.

Высокие темпы развития народного хозяйства Эстонской ССР привели в настоящее время к полной занятости населения трудоспособного возраста. Оплата труда рабочих и служащих непрерывно росла, несмотря на то, что рабочий день при 6-дневной неделе был сокращен до 6—7 часов (или рабочая неделя с 8-часовым днем до 5 дней).

В результате развития производительных сил, роста производительности труда и повышения трудовой активности колхозников быстро росли доходы колхозов и колхозников и прежде всего заработная плата. Во второй половине 60-х годов оплата труда колхозников сравнялась с заработной платой работников совхозов.

Объем общественных фондов потребления систематически увеличивался, и его доля в формировании реального дохода населения постоянно повышалась и повышается.

В результате быстрого роста доходов населения произошли существенные изменения в потреблении как продуктов питания, одежды, так и предметов бытового и культурного назначения. По потребляемым продуктам питания уровень потребления населения республики приближается к физиологическим нормам, а калорийность потребляемых продуктов питания в среднем соответствует норме, установленной на душу населения.

Об успехах жилищного хозяйства говорит тот факт, что в период 1951—1977 гг. доля лиц, получивших жилую площадь в новых домах и улучшивших жилищные условия в старых домах, составляла 93% численности населения республики.

Быстро развивались все виды народного образования. Рост специалистов с высшим и средним специальным образованием в народном хозяйстве в настоящее время по сравнению с 1940 г. составляет соответственно 14 и 9,8 раза.

Развивались и все другие отрасли обслуживания, вследствие чего обеспечивалось гармоничное физическое и интеллектуальное развитие жителей республики.

*Институт экономики
Академии наук Эстонской ССР*

Поступила в редакцию
15/1 1980

H. AARMA

THE RISE OF LIVING STANDARDS IN THE ESTONIAN SSR OVER THE FORTY YEARS OF SOVIET POWER

When studying the rise in living standards during the years of the existence of Soviet Estonia and the factors conducive to it, the low level of socio-economic development inherited from bourgeois Estonia and the damage caused to the economy by World War II should be considered.

The material presented by the author proves irrefutable success achieved in raising the living standards in the Estonian SSR over the forty years of Soviet power.

The high growth rate of national economy has resulted in a full employment of the population of a working age. The wages and salaries have been continuously increasing irrespective of the fact that the working hours were reduced to 6—7 in case of a six-day working week or, in case of a five-day week, to 8 hours.

As a result of the development of productive forces, growth of labour productivity and active participation of collective farmers in social work, the income of collective farmers and farms has witnessed a rapid growth, with an increase in earnings being especially noticeable. In the second half of the 1960s the earnings of collective farmers reached the level of the wages of state farmers.

The volume of the public consumption funds has been continuously increasing and its share in the population's real income has been constantly rising.

As a result of the rapid growth in the population's incomes, important changes have occurred in the consumption of foodstuffs, clothes as well as household appliances and cultural goods. As to foodstuffs, the consumption level in the Estonian SSR is close to physiological standards, while their average calorific value is equal to the existing per capita standards.

The fact that during the period 1951—1977 93 per cent of the Republic's population acquired flats in new houses or otherwise improved their living conditions, gives evidence of the success in the field of housing.

All kinds of public education have witnessed a rapid development. As compared to 1940, the number of specialists with a higher and secondary specialized education engaged in national economy has increased 14 and 9.8 times, respectively.

All other services have also been developing, paving the way for a harmonious physical and mental development of the population of the Estonian SSR.

*Academy of Sciences of the Estonian SSR,
Institute of Economics*

Received
Jan. 15, 1980